

J. Ruong, april 1945.

LAPSKA TRADITIONER: SNÖ OCH IS.I. Snön.A. Snöns ankomst och bortsmältning.

1. Vid vilken tid på året brukar snön komma i er trakt? Vad kallas den första snön? Brukar den första snön vanligen smälta bort? Hur många sådana mer tillfälliga snötäcken bruka i så fall vanligen föregå det slutliga snötäcket, som kvarliggjer hela vintern,
2. Vid vilken tid på vintern når snötäcket sin största tjocklek? Känner ni till några särskilda benämningar på de olika snötäckena? Vad kallas sådana vint-rar, då snötäcket är mycket tjockt? (kasedtalve eller dylikt).
3. När börjar snötäcket bli tunnare? När börja de första barfläckarna visa sig a) på edra vinterbetesmarker, b) på edra höst- och vårmarker, c) i högfjällen? Har ni hört uttrycket: njäammelin (njämmelin) lä tat varre, och vad betyder det i så fall? Vad kallas barfläck i er dialekt och vad kallas barmark i allmänhet? Om barfläck och barmark ha olika benämningar, så angiv det mycket noga. Finns det flera uttryck i samband med bildningen av barmark? Vad betyder pevlot eller pevlohtallat?
4. När brukar snön vara helt borta a) på edra vinterbetesmarker, b) på höst- och vårmarkerna. Finns det i fjällen i er trakt snöfläckar, vilka icke smälta bort under hela sommaren? Finns det snöfläckar, som smälta bort endast under vissa varma somrar? Vad kallas i er dialekt en snöfläck i fjällen?
5. Vad kallas jökel på lapska? Vad menas med kåste (kåaste) jieknga? Har ni märkt, om jöklar minskat eller ökat i omfång i edra trakter, sedan ni började minnas? Vad kallas jökelspricka? Bruka jökelsprickor vara farliga för människor och renar? Har ni hört, om hela renfloccar störtat i jökelsprickor och omkommit? Har någon människa omkommit i jökelsprickor? Finns det flyttningsvägar över jöklar?

B. Olika slag av snö.

6. Vad kallas nysnö i er dialekt? Vad kallas gammal kornig snö, som bildas i botten på snötäcket, sär-

- skilt under senvintern? Bildas kornig snö hastigast under visst slags väder? Berätta så noggrant som möjligt allt vad ni vet om denna sak? Finns det flera benämningar på olika slag av snö i er dialekt och vad betyda dessa benämningar i så fall?
7. Vilka av nedanstående ord känner ni till och vad betyda de i så fall: pådne-muohta, tåaune, koåure-lubme, trematak?
 8. Vad kallas snöflinga i er dialekt? Vad kallas snödriva? Vad kallas hängdrivor, som bildas vanligen på östsidan av ett fjäll? (kuobla eller dylikt). Vad kallas snöbro eller snöbrygga över en bäck? Vad kallas seg snö, som ibland bildas på högvintern och senvintern, och som gör, att renarna ha svårt att gräva igenom snön och komma åt renlaven?
 9. Vilka av nedanstående ord på snödriva känner ni till: guobneme, fielpar, tjarga, skable? Om ni hört något av dessa ord i annan betydelse än 'snödriva', så angiv detta noggrant.
 10. Vad kallas skare i er dialekt? Vilken tid på vintern brukar skare vanligen bildas i a) på edra vinterbetesmarker, b) på edra höst- och vårmarker? Hur länge brukar skarföre vanligen vara? Hur bildas skare? Vad betyda orden skavve och skavvot? Vad betyder ordet ruoute-tjarva?

C. Olika slag av snöföre.

11. På vilket sätt går det fortare att färdas, gående eller åkande skidor? Hur tjockt skall snötäcket vara för att det skall vara bekvämare att åka skidor än att gå?
12. Vad kallas sådant före, då snötäcket ännu är så tunt, att tuvor, stubbar och stenar sticka upp och det därför kan vara både besvärligt och svårt, ja farligt, att åka skidor eller att åka efter ren eller häst i akja eller släde?
13. Vid vilken tid på vintern bruka skidorna glida bäst på snön? Vad kallas sådant före, då skidorna glida lätt?
14. Vid vilken tid på vintern brukar det frysa under skidorna, och vid vilket slags väder inträffar det? Vad kallas detta före i er dialekt?
15. När brukar snön klibba fast vid skidorna? Vad kallas det föret i er dialekt? Har man i er trakt brukat smörja skidorna vid klabbföre och underfrysningföre? Vad använder man för smörjmedel i så fall? Är det skillnad i det avseendet mellan äldre och nyare tider? Brukar man tjära skidorna, och varför gör man det i så fall? Berätta allt vad ni vet om smörjning och tjärning av skidorna så noggrant som möjligt och angiv varför man gör-

de så eller så och hur man gjorde det eller det?

16. Så skulle vi vilja veta, om man i er trakt använt eller möjligen ännu använder olika slags skidor för olika slags före och under olika tider på vintern, björkskidor, tall- eller granskidor, tjur- (tjör-) skidor. Berätta härom, så noggrant som möjligt och angiv de lapska benämningarna på de olika slagen av skidor. Beskriv även, hur de voro gjorda?
17. Vad kallas sådant före, då man sjunker djupt, när man åker skidor a) på höstvintern då mycken nysnö har kommit, b) på vårvintern vid blidväder eller dagsmeja, då snön är blöt och lös? (sieblah, kalau eller dylikt).
18. Vad är triepkatak? Vad är tsaskatak?
19. Vad kallas sådant före, då skaren varken bär eller brister?
20. Vilket är det sämsta snöföre, man kan tänka sig och vilket är det bästa? Angiv noggrant, varför det är så eller så.

D. Olika sätt att färdas på snön.

21. När går man helst till fots på snöföre?
22. Händer det, att man måste bära skidorna och använda dem endast vid behov då och då? Vid vilka tider på året måste man göra så? Varför?
23. Åker man ännu i akja efter ren i er trakt? Om man har upphört därmed, så angiv helst årtal, då man gjorde det sist? Vid vilka tillfällen förekom åkning efter ren mest? (Vid helger? Angiv i så fall vilka helger). Har man haft tävlingar med renskjuts? Vilken far fortare, ren eller häst? Har det förekommit kappkörningar mellan häst- och renskjuts? Berätta!
24. Har man tolkat efter ren? Berätta hur man gör det och när man brukade göra det. Vad kallas det på lapska?

E. Snön och renskötseln.

25. Vi skulle nu vilja veta, vilken betydelse snön har för renskötseln; den är väl både till nytta och skada. Hur inverkar snön på vallningen? Är det lättare eller svårare att valla renar, då det är snö? Bruka renarna vandra mindre då marken är snöbetäckt eller är det tvärtom? Berätta härom så noggrant som möjligt och angiv orsakerna, varför det är så eller så. Kan man samla renar på hösten, innan spårnsnön kommit?
26. Vad kallas gott vinterbete? Vad kallas dåligt vinterbete överhuvudtaget? Vad är det som brukar förstöra renbetet om vintern? (Is på marken, för myc-

ket snö, seg snö, så att renarna ej komma åt laven?). Vad kallas de olika slagen av dåligt vinterbete i er dialekt? Tala om detta så noggrant som möjligt.

27. Vad kallas de gropar i snön, som renarna gräva för att komma åt laven? Vad kallas ett snöfält, där renarna betat och där det följaktligen är fullt med gräv-gropar? Kan ett område avbetas mer än en gång om vintern? Om icke, så angiv orsaken.
28. När är det lättare att flytta, om vintern eller om sommaren? Brukar ni någonsin flytta från höstvistet, innan snön kommer? Brukar ni alltid flytta från vinterlandet på snöföre? Har det hänt, att man överraskats av barmark, innan man kommit fram till vårvistet?
29. Brukar skare omöjliggöra renbetning? Vad leva renarna av i så fall under skartiden? Använder man sig av skare vid flyttningar?
30. Har man brukat använda sig av snöbroar eller snöbryggor vid övergång av vattendrag vid flyttning? Hur har man annars övergått vattendrag? Vadat? Farit över med båt och låtit renarna simma? Giv exempel! (Överhuvudtaget äro vi tacksamma för många exempel.)
31. Har man i er trakt haft höstvistet och vårvistet på skilda platser? Hur har man i så fall gjort med vinterutrustningen och sommarutrustningen? Giv exempel? Hur har man förfarit med flyttningarna vår och höst mellan höstvistet och vårvistet?
32. Var på vårmarker är det renarna först finna bete, i björkskogen eller på kalfjällen, i kalfjällens omedelbara närhet? Tala om varför det på vissa ställen blir tidigare barmark än på andra.
33. Har snön någon betydelse för sommarrenskötsein? Brukar man använda sig av snöfläckar vid mjölkningen och märkningen? Bruka renarna samla sig på snöfält och jöklar, då det är hett på sommaren?

F. Snön och jakten.

34. Vi skulle nu vilja, att ni så noggrant som möjligt berättade vad snön har för betydelse för jakten. Kan man t.ex. jaga varg, räv, ekorre på barmark? Ibland förekommer ju om vintern, att det efter ett långt uppehållsväder faller endast en aning snö. Vad kallas denna snö och har den betydelse för jakten, framför allt spårningen? Är det någon skillnad mellan lidjo (lijjo) och yahtsa? Angiv alla sådana benämningar, som ni känner till och förklara dem.
35. Vad är vuhtatak? Vad kallas ett långt uppehållsväder, som gör det omöjligt att skilja gamla spår

- från nya? (Tjuoivatak eller dylikt). Angiv andra sådana benämningar, som ni känner till.
36. Här skulle vi vilja veta namn på olika slags spår i snön. Vad kallas ett skidspår? Spår efter släde? Spår efter en renhjord på flyttning? Vad kallas spår i allmänhet efter människor och djur? Vad heter ett spår, där flera vargar gått i rad efter varandra?
37. När på vintern är det lämpligast att jaga och hetsa varg på skidor, tjuoikahtit, och hur ska snön vara te- skaffad då? Kan man hinna upp en järv på skidor? en räv? Kan man hinna upp en varg i fjällen på ski- dor? Har man någonsin förföljt en björn på skidor? Vilken årstid i så fall?
38. Vad kallas ett alldeles orört snöfält (där det ej finns gamla eller nya spår av något slag)? (åppas, åppås?)

II. Isen.

39. Vilka sjöar frysa först i er trakt och vilka frysa sist? Vilka sjöar gå upp först och vilka sist? Angiv detta med exempel från er trakt.
40. Hur säger man i er dialekt, då en sjö just har bör- jat frysa igen (lägga) och tunna isskivor liksom flyta omkring i vattnet (gadbat)? Hur tjock bör isen vara för att bära a) en människa b) en ren- hjord? Har ni hört, om renar gått ned sig på svag- is och drunknat?
41. Vad kallas blankis om hösten, innan snön kommit? Vad kallas vattnet, som stiger upp på isen om vin- tern? och vad kallas smältvattnet om vårvintern på isen?
42. Vad kallas is med luft inunder? (Bildas ofta vid stränderna på vattendrag).
43. Vad kallas den svarta kärnisen, som bildas på hösten, då sjön fryser till? Har den ljusare is, som upp- kommer på så sätt att vattnet, som stiger upp på isen, fryser till, något särskilt namn?
44. Vad kallas isnålarna, som isen om våren upplöses i, innan den alldeles sönderfaller och smälter bort? Vilken is är mest förrädisk (falsk) vårisen eller höstisen och varför?
45. Vad kallas landvakarna, som uppstå, då isen om vå- ren börjar smälta bort? Brukar man använda sig av landvakor för att komma fram?
46. Brukar man lägga ut nät i tidiga småvakor? Brukar fisken vara i rörelse strax efter isgången? Brukar man bedriva ismete om våren? Hur går det till? Bru- kar man i er trakt bedriva fiske under isen om vin- tern? Vad kallas det, och hur bär man sig åt? Tala om detta så noggrant som möjligt.
47. Vad heter rimfrost i er dialekt? Vad kallar man snö

sällas.-

och rimfrost på träd och buskar om vintern? Vad betyder siellat? Vad menar man, då man säger sielen lä muorra? Vad betyder uttrycket rinen lä muorra? Vad är ritne?

48. Har ni märkt, att ibland på vintern träd och buskar högt uppe på dalsidorna strax nedanför trädgränsen äro fria från rimfrost och snö, samtidigt som de längre ner i dalarna äro vita av rimfrost och snö? Vad kan detta bero på?
49. Har rimfrost på träd och buskar någon betydelse för jakten t.ex. ripjakten eller ripsnarningen. Vi vore tacksamma, om ni ville berätta så noggrant som möjligt vad ni genom egen eller andras erfarenhet känner till härom?
50. Förekommer det att riporna flytta bort från en trakt, då rimfrost och is legat länge på trädens och buskarnas grenar? Varför i så fall?
51. Är det noga med att man skakar bort snö och rimfrost från rishagarna, i vilka man har ripsnaror? Och varför bör man i så fall göra det?
52. Ibland på vintern faller det liksom ett fint duggregn, som fryser till en tunn isskorpa på snön och på buskar och träd. Vad kallas det? Brukar detta förekomma framför allt före stora snöfall?